

Складною проблемою є підготовка кадрів у галузі населених пунктів. До останнього часу для державних органів влади вона здійснювалась переважно щодо виконання функцій адміністрування. У галузі архітектури і містобудування головна увага зосереджувалась на навчанні традиційним технічним навичкам для виконання архітектурно-проектно-конструкторських та інших робіт. У той же час відсутня підготовка кадрів, пов'язаних з управлінням містом, перш за все, з процесами розвитку і забудови міст та експлуатації міського господарства.

Головне завдання повинно полягати в набутті такого обсягу професійних, технічних і адміністративно-управлінських знань, що є необхідним для реалізації програми в галузі населених пунктів.

Необхідно мати компетентний персонал на національному рівні, де формується політика і програми і здійснюється керівництво ними. Разом з тим не менш важливо заохочувати прагнення щодо досягнення досконалості в своїй професії на регіональному й місцевому рівнях, де в основному реалізуються програми. Треба розробити спеціальні програми, щоб привести рівень підготовки управлінців, плановиків і адміністраторів у державному секторі у відповідність з новими підходами та стандартами.

Отже, на сучасному етапі перед містобудівниками стоять проблеми створення нового типу життєвого простору, ефективного житлового середовища, що відповідає ідеям і потребам людини, переходу від пагубної технократичної діяльності до гуманістичної як символу добра, духовного відродження і удосконалення.

Отримано 09.01.2002

УДК 72.01.711

Ю.М.БІЛОКОНЬ, професор

Державний науково-дослідний інститут проектування міст "Діпромiсто", м.Київ

ГЕНЕРАЛЬНА СХЕМА ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Генеральна схема планування території України – це містобудівний проект, розроблений в інституті "Діпромiсто" відповідно до Указу Президента України та постанови Уряду. Планувальні рішення Генеральної схеми мають бути покладені в основу розвитку окремих населених пунктів та систем розселення. Це створює інформаційну базу містобудівної політики України, сприятиме сталому розвитку населених пунктів.

Досвід більшості європейських країн свідчить про те, що управління просторовим плануванням є одним з основних шляхів підвищення ефективності використання суспільно-економічного та містобудівного потенціалу.

У зарубіжних державах (Великобританія, Німеччина, Франція, Італія, Польща, Румунія, Росія) вже розроблені концепції територіального розвитку цих країн, які підкріплені відповідними правовими документами і набули статусу закону.

Особливої уваги заслуговують зусилля європейської спільноти з розробки довгострокових програм розвитку трансєвропейських регіонів. Партнерські стосунки у галузі просторового планування вже розвиваються в багатьох регіонах Центральної та Східної Європи. Просторовий розвиток у країнах Східної Європи підтримується через спеціальні програми TACIS, MEDA, PHARE тощо.

У сьогоденних умовах важливим питанням для країни є необхідність розробки єдиного загальнодержавного містобудівного документу, що регулює територіальний розвиток – Генеральної схеми планування території України.

Проект Генеральної схеми розроблений на виконання Указу Президента України від 13 травня 1987р. № 422 "Про пріоритетні завдання у сфері містобудування" і постанови Кабінету Міністрів України від 18 вересня 1997р. №1044 "Про розроблення проекту Генеральної схеми планування території України".

Вказаною постановою замовником проекту Генеральної схеми визначений Держбуд, а головним розробником – Український державний інститут проектування міст "Діпромісто". Серед учасників розробки – основні міністерства та відомства України, Національна академія наук, Інститут землеустрою Української академії аграрних наук, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, інститути системи Держбуду, провідні вчені й спеціалісти інших наукових закладів, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Рішення проекту Генеральної схеми базуються на положеннях Конституції України, відповідних Законів України, указів і розпоряджень Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України.

У проекті Генеральної схеми планування території України проведений багатоаспектний аналіз проблем, передумов та обмежень планування території України, в тому числі: її геостратегічне та гео-економічне положення, земельні, водні, лісові, рекреаційні та лікувально-оздоровчі природні ресурси, демографічний, науковий і виробничий, історико-культурний та туристичний потенціал, соціальна та інженерно-транспортна інфраструктура, інвестиційний комплекс, екологічна ситуація, техногенно-природна безпека.

Основна мета Генеральної схеми – забезпечення планувальної основи для раціонального використання території України, створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, охорони довкілля і здоров'я населення, охорони пам'яток історії та культури, а також визначення державних пріоритетів розвитку систем розселення, виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури.

Указом Президента України від 25 травня 2001р. затверджено Концепцію державної регіональної політики України. Одним з найважливіших завдань у програмі реалізації Концепції є визначення типів і режимів розвитку населених пунктів, виділення інвестиційно привабливих територій, розробка і затвердження для них спеціальних правил забудови.

Виходячи із завдань сталого розвитку населених пунктів і з урахуванням адміністративно-територіального поділу України, економічного і соціального районування в Генеральній схемі намічені формування і розвиток таких систем розселення: загальнодержавної, 8 міжобласних, 25 обласних, 76 міжрайонних. Для міжрайонних систем розселення визначений їх містобудівний режим розвитку.

Для забезпечення сталого розвитку населених пунктів з урахуванням їх соціально-економічних, екологічних та територіально-планувальних проблем обґрунтовані основні напрямки й перспективний режим розвитку міст. Особлива увага при цьому приділена визначенню умов розвитку малих монофункціональних міст. Встановлено чотири типи міст.

I тип – переважно найкрупніші та крупні багатофункціональні міста, в яких передбачається жорстке регулювання розвитку і першочергове якісне удосконалення економічної бази та структури землекористування, деконцентрація виробництва, екологічна реабілітація території, а також нарощування науково-інформаційної сфери та соціально-культурного потенціалу. До цього типу віднесено 28 міст (у тому числі найкрупніші адміністративні, виробничі й культурні центри – Київ, Харків, Одеса, Донецьк, Дніпропетровськ, Львів), де проживає близько 14,6 млн. чол. (43% міського населення України).

II тип – переважно крупні й великі багатофункціональні міста, в яких передбачається регламентація розвитку з необхідністю структурно-технологічної перебудови виробничої бази, виведенням з експлуатації шкідливих виробництв, оптимізацією структури землекористування, екологічною реабілітацією міських територій та розвитком соціально-культурного потенціалу обласного й міжрайонного значення. До них віднесено 85 міст, в яких мешкає 8,0 млн. чол., або майже чверть міського населення України.

III тип – це міста-курортні центри, в яких регламентується їх подальший розвиток із заборонаю будівництва нових і розширення діючих промислових підприємств, не пов'язаних із задоволенням потреб відпочиваючих і місцевого населення або таких, що можуть негативно вплинути на природні лікувальні фактори. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997р. №1391, до них віднесено 25 населених пунктів, а також два міста – Немирів Вінницької області і Свалява Закарпатської області, які рекомендується також розглядати як міста-курортні центри. У 27 містах-курортних центрах мешкає близько 1 млн. чол.

IV тип – малі й середні міста, де передбачається розбудова районних центрів і підцентрів виробництва та соціально-культурного обслуговування населення. До цієї групи віднесена переважна частина міст з чисельністю населення близько 10 млн. чол.

Ця розбудова передбачена за рахунок:

- використання переваг розташування у приміських зонах найкрупніших, крупних та великих міст і розміщення пов'язаних з цим видів діяльності;
- розвитку переважно туристських функцій із забезпеченням збереження та припустимого господарського використання об'єктів культурної спадщини, захисту традиційного характеру середовища, обмеженням господарської діяльності на територіях історичних ареалів населених пунктів;
- переважно розвитку підприємств і закладів по обслуговуванню сільськогосподарського виробництва та сільського населення;
- урізноманітнення економічної бази монофункціональних міст. Це населені пункти, в яких у структурі матеріального виробництва перевагу має одна галузь, тобто вугледобувна, видобуток рудної та нерудної сировини, енергетичні центри, центри обробної промисловості, хімічної і нафтопереробної промисловості, транспортні центри тощо.

Генеральна схема планування території України – потужний інформаційний ресурс містобудівної політики. Але в повному обсязі він може бути реалізований тільки за умови здійснення постійного моніторингу, що, в свою чергу, має спиратись на сучасні інформаційні технології.

Після схвалення Генеральної схеми на Урядовому комітеті восени минулого року вона була передана в комітети й комісії Верховної Ради з метою підготовки Закону України “Про генеральну схему планування території України”. Прийняття цього закону передбачає затвердження порядку та показників ведення моніторингу Генеральної схе-

ми, заходів щодо її реалізації та їх щорічне фінансування. Серед заходів з реалізації Генеральної схеми передбачаються:

- узгодження із сусідніми країнами питань, що стосуються транскордонних проблем використання території;
- процедури використання її матеріалів центральними і місцевими органами виконавчої влади в їх стратегічній та оперативній діяльності;
- порядок оновлення Генеральної схеми.

Таким чином, має бути створений нормативно-правовий режим здійснення не тільки моніторингу самої Генеральної схеми, але й через інформаційні технології забезпечений вплив на розробку і реалізацію містобудівної документації по населених пунктах України.

Передбачається покласти на “Діпромiсто” функції щорічного оновлення матеріалів Генеральної схеми та підготовку пропозицій щодо її подальшої реалізації. З цієї метою заплановано ведення електронного банку даних Генеральної схеми. В основу цього банку даних мають бути покладені сучасні ГІС-технології, що мають розвиватися на основі використання електронних карт та ліцензійних програмних засобів. Саме завдяки застосуванню при розробці містобудівної документації ГІС-технологій можна буде перевести містобудівні рішення на більш високий рівень і забезпечити їх інтеграцію у загальноєвропейські стандарти.

Вже сьогодні “Діпромiстом” розпочате практичне втілення цих ідей на прикладі розробки генеральних планів цілого ряду міст України, серед яких можна виділити генеральні плани Великої Ялти, Донецька, Чернігова, Херсона тощо. При цьому ми виходимо з таких концептуальних положень:

1. Розробка першої стадії генерального плану – схеми планування міста має узгоджуватись з рішеннями Генеральної схеми і схем планування території області, а також іншої регіональної містобудівної документації.
2. Виконання всіх стадій проекту (збір вихідних даних, аналіз, підготовка проектних пропозицій, друкування картографічного та текстового матеріалу) здійснюється з комплексним використанням ГІС-технологій (наприклад, генеральні плани Чернігова і Ялти).
3. Система нормативних показників генерального плану міста має виходити не з наперед заданих величин, а бути встановлена на основі комплексного аналізу соціально-економічного розвитку міста та регіону, розвитку зарубіжних міст-аналогів, тобто спиратися на багатofакторну модель.

Сталий розвиток міст на сучасному етапі містобудування є тим орієнтиром, яким можна перевіряти правильність вибраної стратегії і тактики містобудівного процесу і який разом з тим є інструментом вирішення нагальних питань суспільно-економічного розвитку міст та регіонів у процесі розбудови в Україні правового суспільства.

Отримано 14.01.2002

УДК 711.4

Ю.М.ШКОДОВСКИЙ, канд. архит.

Управление градостроительства и архитектуры Харьковской облгосадминистрации

НА ПОВЕСТКЕ ДНЯ – УРБАНИСТИКА

Исследуется урбанистический процесс, обусловленный спецификой современных социальных преобразований. Как новый положительный пример урбанистического подхода рассматривается проект реконструкции исторического района "Левада" в г.Харькове.

Города сегодня развиваются в новых условиях демократии, самоуправления, децентрализации управления территориями регионов. Органы управления развитием городов и населенных пунктов пытаются освоить новые условия и методы деятельности. Появление частной собственности, огромного числа частных инвесторов заставляет градостроителей и урбанистов, учитывая финансовые и экономические аспекты хозяйственной деятельности, искать новые пути управления процессом освоения территорий. На повестку дня выходит такая наука, как урбанистика, являющаяся практической отраслью знаний, которая занимается использованием пространства на территории страны с учетом экологических, экономических, социальных и архитектурно-художественных требований. Для создания урбанистических проектов одним архитекторов недостаточно. Решение урбанистических задач требует содружества специалистов различных отраслей знаний и научных дисциплин – географии, социологии, экономики, экологии. Сегодня архитектор должен работать вместе с юристом, порой «выкручиваясь» из градостроительных ситуаций, созданных несовершенными и несогласованными законами.

Пришло время, когда архитектор должен учиться диалогу не только с городской властью, но и с каждым горожанином, заказчиком, инвестором. Оказывается, что оценить архитектуру может не только градсовет (в составе которого профессора, академики), жюри, главный архитектор, но и человек, который никогда не изучал эту дисциплину.

Частная собственность, право выкупить землю, приватизировать объект существенно повлияло на тенденцию формирования не только